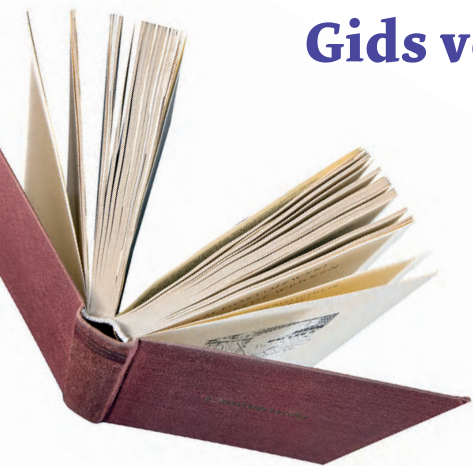

416 schrijvers
104 meesterwerken
26 one-book wonders
52 boekwebben
26 thema's
26 quizzen
52 landkaarten

Steinz

Gids voor de wereldliteratuur

NWADAM

Steinz

Gids voor de wereldliteratuur in 416 schrijvers,
104 meesterwerken, 26 one-book wonders,
52 boekwebben, 26 thema's, 26 quizzen en
52 landkaarten

JET & PIETER STEINZ

Met bijdragen van Toef Jaeger

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

*Voor Claartje,
liefdevol en kritisch lezer,
en Jan,
een mooie late roeping*

Eerste druk februari 2015

© 2015 Jet & Pieter Steinz
Alle rechten voorbehouden

Dit boek is een samenvoeging, volledige bewerking en actualisering van Pieter Steinz' boeken *Lezen &cetera* (Amsterdam, 2003) en *Lezen op locatie* (Amsterdam, 2004).

Met tekstbijdragen van Toef Jaeger
Omslagontwerp Philip Stroomberg
Omslagfotografie Delano van Diest (afgebeelde boeken) en Bert Nienhuis (auteursfoto)
Ontwerp binnenwerk en boekwebben Sander Pinkse Boekproductie
Kaarten Rik van Schagen, met dank aan Jeannette van Bommel
Tekstredactie Yulia Knol

NUR 621

ISBN 978 90 468 1810 7

www.nieuwamsterdam.nl/pietersteinz
www.pietersteinz.com

De op het omslag afgebeelde boeken,
v.l.n.r.: VOORPLAT, BOVEN TITEL: Philip Roth:
The Human Stain (Vintage); Haruki Murakami:
Norwegian Wood (Atlas Contact); Raymond
Queneau: *Exercices de style* (Gallimard); Arnon
Grunberg: *Tirza* (Nijgh & Van Ditmar); Giuseppe
Tomasi di Lampedusa: *De tijgerkat* (Athenaeum–
Polak & Van Gennep, Grote Bellettrie); Jules
Verne: *Reis om de wereld in 80 dagen* (Elsevier,
'blauwe bandjes'); VOORPLAT, ONDER TITEL:
Fjodor M. Dostojevski: *Misdaad en straf* (Van
Oorschot, Russische Bibliotheek); Alexandre
Dumas: *Le Comte de Monte-Cristo* (Gallimard,
Pléiade); Louis Paul Boon: *De Kapellekensbaan*
(De Arbeiderspers); Franz Kafka: *De gedaante-
verwisseling* (Querido, Salamander Klassiek);
VOORBINNENFLAP: Jaroslav Hašek: *De lotgevallen
van de brave soldaat Švejk* (Pegasus); ACHTERPLAT:
Gabriel García Márquez: *Honderd jaar eenzaamheid*
(Meulenhoff); Elfriede Jelinek: *De pianiste*
(Van Gennep); ACHTERBINNENFLAP: Anthony
Burgess: *A Clockwork Orange* (Athenaeum–Polak
& Van Gennep); Thomas Hardy: *Tess of the
D'Urbervilles* (Penguin Classics)

De uitgever heeft ernaar gestreefd deze uitgave tot stand te brengen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Inhoud

Het wijde web van de wereldliteratuur	7
Handleiding	10
Gebruiksvoorbeelden	12
De wereldliteratuur van A tot Z	15
De 104 uitgelichte meesterwerken	519
De 52 boeken die het middelpunt zijn van een boekweb	522
De 52 literaire landkaarten ('lezen op locatie')	524
De 26 one-book wonders	525
De 26 thema's ('dertien boeken over...'/'dertien...')	526
De oplossingen van de 26 literaire quizen	526
Bibliografie	528
Register	530

Kader Abdolah

Chinua Achebe

■ *The Hitchhiker's Guide to the Galaxy* (Douglas Adams)

Chimamanda Ngozi Adichie

Aravind Adiga

● **AFRIKA**

Jan van Aken

■ *Le Grand Meaulnes* (Alain-Fournier)

A. Alberts

Isabel Allende

Jorge Amado

Kingsley Amis

Martin Amis

Niccolò Ammaniti

● **AMSTERDAM**

Hans Christian Andersen

René Appel

■ *Dubbelspel* (Frank Martinus Arion)

○ **ARTSEN EN DOCTORS**

Margaret Atwood

Jane Austen

Paul Auster

● **AUSTRALIË EN NIEUW-ZEELAND**

QUIZ 1: AVONTURENROMANS

LEES VERDER

- Thea Beckman: *Kruistocht in spijkerbroek* (20ste-eeuwse jongen raakt verzeild in de 13de-eeuwse Kinderkruistocht)
- Rosenboom* *Gewassen vlees* ('s levens felheid in de 18de eeuw)
- Eco* *Baudolino* (de waanzinnige 12de eeuw)
- Graves* *Count Belisarius* (veldheer tussen heidendom en christendom)
- Gore Vidal: *Julian* (4de-eeuwse held verzet zich tegen intolerant christendom)
- Haasse* *Een nieuwer testament* (5de-eeuwse dichter ontdekt het 'gewone volk')
- Mantel* *Wolf Hall* (strijd tussen kroon en kerk in 16de eeuws Engeland)

■ Alain-Fournier: *Le Grand Meaulnes* (1913)

‘Bittere herinneringen! Vernietigde verwachtingen!’ François Seurel, de verteller van *Le Grand Meaulnes*, vindt er geen doekjes om: zijn mooiste jaren liggen achter hem, wat rest is ‘vervlogen tijd, vervlogen geluk’. Als middelbare scholier had hij een vriend, een grote jongen die het leven in zijn suffe dorpje ‘in heftige beroering’ bracht, en die even plotseling uit zijn leven verdween als hij erin verschenen was. Zijn naam was Augustin Meaulnes, en het is zijn ‘vreemd avontuur’ dat door de ik-figuur geboekstaafd wordt, ‘nu er slechts stof rest van zoveel ongeluk en zoveel goeds’.

Le Grand Meaulnes is een klassieke roman over een van de mooiste thema’s uit de wereldliteratuur: het geluk dat je ontglipt op het moment dat je het eindelijk gevonden hebt. De enige positieve constante in een mensenleven, zo lijkt de bij Verdun gesneuvelde Alain-Fournier (pseudoniem van Henri-Alban Fournier, 1886–1914) ons duidelijk te willen maken, is de schoonheid van de natuur, en die wordt dan ook jaloersmakend opgeroepen.

LEES VERDER

- Charles Perrault: *Les Contes de ma mère l'Oye* (sprookjes over het mysterieuze Franse platteland)
- Fitzgerald* *The Great Gatsby* (zelfs in de titel beïnvloed door *Le Grand Meaulnes*)
- Nooteboom* *Philip en de anderen* (roadnovel over een jongen op zoek naar het verloren paradijs)
- Wieringa* *Joe Speedboot* (een allesverzengende jongensvriendschap)
- Jennifer Egan: *A Visit from the Goon Squad* (mozaïekroman over herinneringen en verstreken tijd)

Alberts, A.

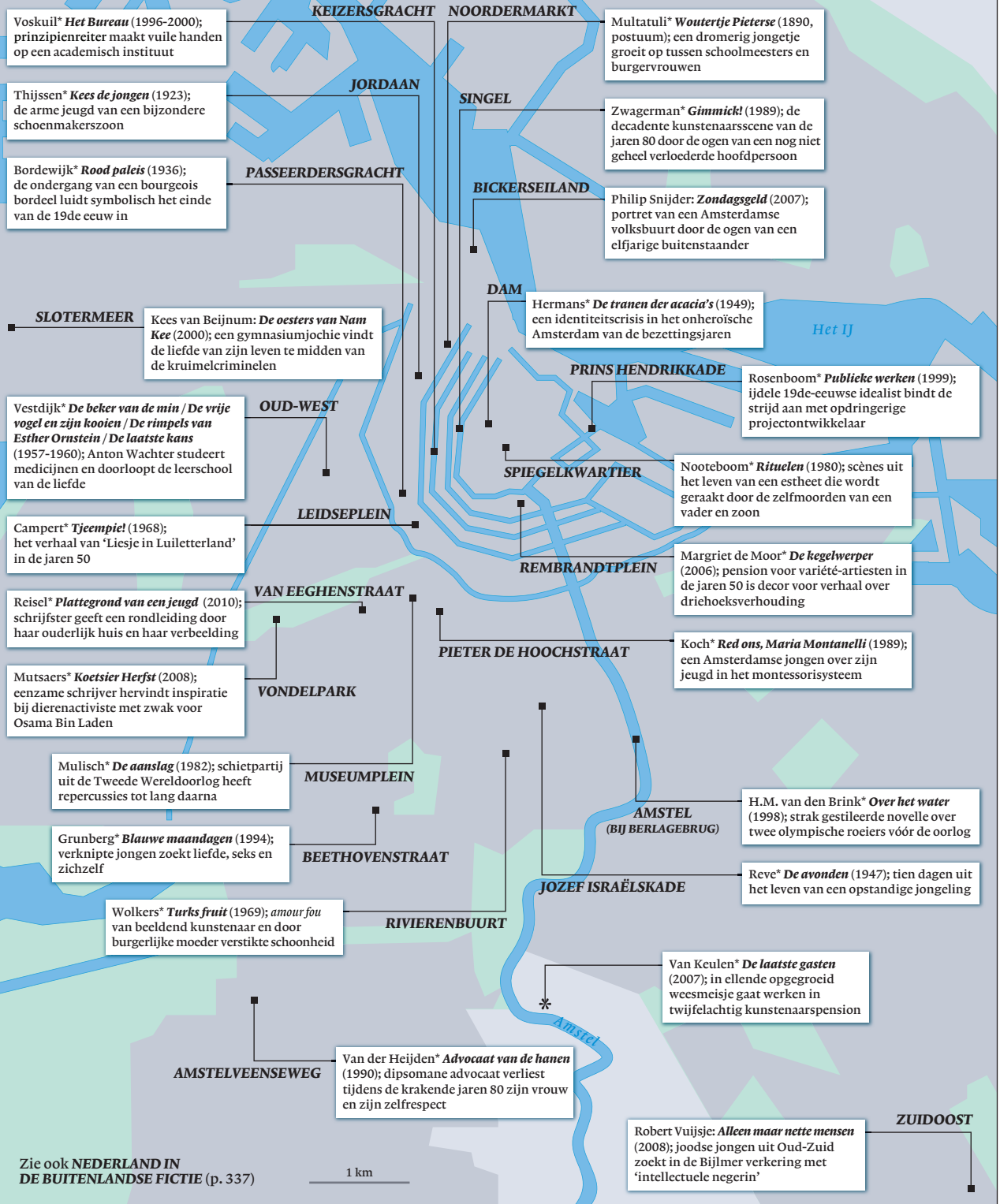
Haarlem 23 aug. 1911 – Blaricum 16 dec. 1995 · Nederlands prozaschrijver

De zwijgzaamste schrijver van Nederland werd hij genoemd, niet alleen omdat hij zich in de weinige interviews die hij gaf nauwelijks liet kennen, maar ook omdat zijn stijl zich kenmerkte door extreme eenvoud. Albert Alberts, een gepromoveerde indoloog die de Tweede Wereldoorlog doorbracht in Nederlands-Indië,

debuteerde als prozaschrijver met Indische herinneringen in *De eilanden* (1952).

In de jaren daarna publiceerde hij afwisselend historische werken over Nederlandse geschiedenis (een aanrader is *De huzaren van Castricum*, 1972), historische romans en vaak melancholische autobiografische verhalen (*Namen noemen*,

Kaart 2: AMSTERDAM

Solomon Bellows, de zoon van joods-Russische immigranten in Canada, groeide op in Chicago, de stad die een overheersende rol speelt in zijn debuut *Dangling Man* en in meesterwerken als *The Adventures of Augie March* en *Humboldt's Gift*. Als Saul Bellow groeide hij uit tot de belangrijkste schrijver van de naoorlogse Amerikaanse literatuur; iemand die, wars van de literaire modes van het moment, doorschreef aan een veelzijdig oeuvre dat behalve diepzinnig ook nog eens echt humoristisch is. Bellows personages zijn complexe persoonlijkheden in crisis die keer op keer hun neus stoten tegen de vervlakking en de verdorvenheid van de maatschappij. Toch schreef Bellow geen pessimistische boeken. Zelfs in de jaren 60 en 70, toen de Amerikaanse literatuur gedomineerd werd door een apocalyptische stemming, liet hij zijn

romanfiguren gelouterd, soms zelfs gelukkig, uit hun beproevingen komen. Er is altijd hoop bij Bellow, want de mens kán verstandig en vergevingsgezind worden. Zijn boeken lezen als variaties op de realistische Europese romans uit de 19de eeuw, maar vertonen de stilistische kenmerken van het modernisme van Joyce*. Tegelijkertijd zijn ze diep geworteld in de Amerikaanse literaire traditie.

Zoals zo veel Amerikaanse schrijvers voor hem komt Bellow in zijn werk voortdurend terug op een centrale vraag: wat is de plaats van Amerika en de Amerikanen in de wereld? Het antwoord moeten de hoofdpersonen van Bellow schuldig blijven. Maar hun verhalen zijn belangrijker. Want, zou Augie March zeggen, *'reality comes from giving an account of yourself'*.

Herzog (1964)

'If I am out of my mind, it's all right with me, thought Moses Herzog.' Al uit de eerste zin van *Herzog* blijkt dat de titelheld in crisis verkeert. De licht oversekste joods-Amerikaanse intellectueel is zijn vrouw kwijtgeraakt aan zijn beste vriend, en wordt plotseling overvallen *'by the need to explain, to have it out, to justify, to put into perspective, to clarify, to make amends'*. In zijn buitenhuis denkt hij na over zijn leven en lucht hij zijn hart over de toestand in de wereld door middel van tientallen brieven – aan mensen uit zijn verleden in Chicago, aan zijn dokter en zijn psychiater, aan dode filosofen als Plato en Nietzsche, aan de president en zelfs aan God. Herzogs plannen voor wraak op de mensen die hem verraden hebben, lopen op niets uit, maar aan het einde van de roman heeft hij niettemin zijn geestelijke evenwicht hervonden. Zoals de meeste romans van Bellow moet *Herzog* het minder hebben van de plot dan van de overrompelende stijl en de aandoenlijke hoofdpersoon. Als stadse tragikomedie, met in de hoofdrol een individu dat zich verzet tegen de allesvermalende samenleving, wordt het terecht als het ultieme Bellow-boek beschouwd.

► Zie boekweb p. 44

LEES VERDER

- Henry Fielding* *Tom Jones* (bildungs- én schelmenroman)
- Henry Roth: *Call It Sleep* (een jeugd te midden van joodse immigranten in de New Yorkse Lower East Side)
- Mordecai Richler: *The Apprenticeship of Duddy Kravitz* (joodse outsider zwendelt zich door het leven)

Invloed op Boon

De romans van **Dostoevski*** (1821–1881), die volgens Boon als geen ander ‘de menselijke diepten en hoogten’ beschreef

Zola* *Germinal* (1885); het schoolvoorbeeld van de geëngageerde roman (over een mijnwerkersstaking)

Nivardus: Ysengrimus (ca. 1150); Latijns epos over een wolf en een vos beklaagt de altijd door de wereld genepte kleine man

Van den vos Reynaerde (13de eeuw); Middelnederlandse maatschappij satire werd door Boon in *De Kapellekensbaan* en *Wapenbroeders* (1955) gemoderniseerd

Het fragmentarische, middelpuntzoekende schrijven van **John Dos Passos** (*Manhattan Transfer*, 1925; *U.S.A.*, 1938)

Lawrence* *Lady Chatterley's Lover* (1928); vrijmoedige roman over ‘de ontspoorde mens-in-een-scheve-maatschappij’

Céline* *Voyage au bout de la nuit* (1932); Boons favoriete roman: om de woede, de eruptieve stijl en het ‘geselen van het leven’

Romans van Louis Paul Boon

De voorstad groeit (1943); realistisch panorama van een fabriekstad in tijden van modernisering

Vergeten straat (1946); opkomst en ondergang van Brusselse wereldverbeteraars

Mijn kleine oorlog (1947); de gewone man tussen collaboratie en verzet

Louis Paul Boon, *De Kapellekensbaan* (1953)
Het fragmentarische verhaal van de ambitieuze Ondine (én haar literaire schepper, én een moderne Reinaert de Vos) illustreert de ‘moeizame opgang van het socialisme’

Zomer te Ter-Muren (1956); vervolg op *De Kapellekensbaan* biedt ook nog fragmenten van een biografie van *social bandit* Jan de Lichte

Menuet (1955); het verhaal van een driehoeksverhouding verteld vanuit drie gezichtspunten

Pieter Daens (1971); Aalster arbeiders vechten voor hun rechten

Wat te lezen na *De Kapellekensbaan*?

De sociaal bewogen roman

Multatuli* *Max Havelaar* (1860); aanklacht tegen corruptie en discriminatie in Nederlands-Indië

Hugo* *Les Misérables* (1862); panorama van de onderklasse in tijden van opstand en industrialisatie

Steinbeck* *The Grapes of Wrath* (1939); boerenfamilie jaagt vergeefs de Amerikaanse droom na

Lanoye* *Het goddelijke monster* (1997); moordproces legt Brusselse corruptie bloot

Het middelpuntzoekende schrijven

Woolf* *Mrs Dalloway* (1925); een dag uit het leven van een Londense societydame

Faulkner* *As I Lay Dying* (1930); plattelandsfamilie draagt moeder ten grave

Robbe-Grillet* *Les Gommages* (1953); plotloos detectiveverhaal verbindt Joyce*, Kafka* en Sartre*

Pamuk* *Het zwarte boek* (1990); advocaat zoekt zijn vrouw in labyrintisch Istanbul

De erven Boon

Walter van den Broeck: *Brief aan Boudewijn* (1980); schrijver leidt zijn koning rond in de Belgische werkelijkheid

Monika van Paemel: *De vermaledijde vaders* (1985); epos over Oost-Vlaanderen in de 20ste eeuw

Geertrui Daem: *Boniface* (1992); zeven claustrofobische verhalen over plattelandspubermeisjes

Peter Verhelst: *Tongkat. Een verhalenbordeel* (1999); postmodern sprookjesboek van een taalvirtuoos

Verhulst* *De helaasheid der dingen* (2006); tragikomedische scènes uit een Oost-Vlaams broeinest van armoede en alcoholisme

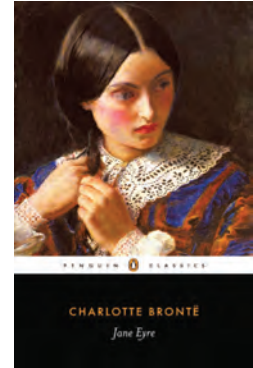
woonde Charlotte het grootste deel van haar leven aan de rand van de Yorkshire Moors, in de afgelegen pastorie van haar vader, samen met haar twee zusjes en haar dronkzuchtige broer Branwell. Net als Emily en Anne (de schrijfster

van de feministische huwelijksroman *The Tenant of Wildfell Hall*) publiceerde ze haar werk onder een mannelijk pseudoniem (Currer Bell). En net als haar broer en zusters stierf ze jong aan tuberculose.

Jane Eyre (1847)

‘A free human being with an independent will’ – zo beschrijft de titelheldin van Charlotte Brontë’s *Jane Eyre. An autobiography* (1847) zichzelf. ‘I am no bird; and no net ensnares me.’ Het mag duidelijk zijn: Jane Eyre, een weesmeisje dat opgroeit bij haar gemene tante, naar een kostschool wordt gestuurd en als gouvernante in dienst komt bij een rijke familie, laat zich niet onderwerpen. Toch valt ze voor de charmes van haar baas, Mr. Rochester, die een groot geheim met zich meedraagt. Een geheim dat zich pas openbaart op het moment dat ze – in weerwil van het stands- en leeftijdsverschil – op het punt staan in het huwelijk te treden, waarna Jane zich genoodzaakt ziet te vertrekken.

Jane’s krachtige en feministische karakter is misschien wel de belangrijkste reden dat de roman een instantsucces werd, en dat Brontë, die haar romans onder pseudoniem publiceerde, gedwongen werd haar identiteit bekend te maken. Maar ook het feit dat Brontë als een van de eersten de gevoelens van haar personages open en vol passie beschreef – iets wat de stijve Victoriaanse maatschappij ongepast vond – verklaart de populariteit van de roman die tot op de dag van vandaag voortduurt; in 2011 werd *Jane Eyre* voor de 18de keer verfilmd.

LEES VERDER

- Anne Brontë: *Agnes Grey* (beschermde opgevoede vrouw gaat werken voor harde meesters)
- Dickens* *Great Expectations* (weesjongen wordt door schade en schande volwassen)
- Du Maurier* *Rebecca* (jonggetrouwde vrouw ontraadselt eerste huwelijk van haar man)
- Rhys* *Wide Sargasso Sea* (de voorgeschiedenis van de 'eerste Mrs. Rochester')

■ Brontë, Emily: *Wuthering Heights* (1847)

De verwickelingen in deze zwartromantische familiegeschiedenis van Emily Brontë (1818–1848) zijn nauwelijks in kort bestek uiteen te zetten. De plot draait om Heathcliff, een mysterieuze vondeling die rond 1770 terechtkomt in de rijke familie Earnshaw en hopeloos verliefd wordt op de dochter des huizes, Catherine. Vernederd door Cathy, maar ook door haar broer Hindley, ontvlucht Heathcliff het landgoed (dat 'Woeste Hoogten' heet), om na drie jaar terug te keren en de rest van zijn leven te besteden aan zijn wraak op de Earnshaws en hun kinderen. *Wuthering Heights*, gepubliceerd onder het pseudoniem Ellis Bell, begint als een spookverhaal, legt met veel gevoel voor psychologie kolkende hartstochten bloot, en heeft

Invloed op Coetzee

Hardy* *Jude the Obscure* (1895); dorpsjongen wordt gemangeld in de 'oorlog tussen vlees en geest'

De romans van **Kafka***, die in *Der Prozess* (1925) en *Das Schloss* (1926) de vermorzeling van het individu in het Systeem verbeeldde

De kale, vervreemdende stijl (en de obsessie met pijn en lichamelijkheid) van **Beckett***, bijvoorbeeld in *Watt* (1953) en *Malone meurt* (1951)

De morele inzet van **Dostoevski***, die zich in met name *Misdaad en straf* (1866) bezighield met schuld, schande en boete

William Shakespeare: King Lear (1605); tragedie over een rijk en zelfgenoegzaam man die alles verliest

Het bijbelboek **Job**, waarin een aanzienlijk en tevreden man aan rampen en vernederingen wordt onderworpen

Romans van J. M. Coetzee

In the Heart of the Country (1977); 'plaasroman' waarin de apartheid het decor voor een morele worsteling is

Waiting for the Barbarians (1980); allegorie over totalitarisme die aan Kafka* en Orwell* herinnert

Life & Times of Michael K (1983); tuinman wordt ingehaald door de burgeroorlog in zijn kafkaëske samenleving

Age of Iron (1990); in het Zuid-Afrika van de apartheid wordt een zwervende vrouw door een zwarte zwerver op een odyssee door de townships meegenomen

J.M. Coetzee, *Disgrace* (1999)
Te midden van de raciale en seksuele verwarring van Zuid-Afrika na de apartheid moet een hooghartige professor steeds grotere vernederingen doorstaan

Slow Man (2005); man moet zijn leven op de rails krijgen nadat zijn been is afgezet

The Childhood of Jesus (2013); man en jongen migreren naar een vreemd land en proberen daar te integreren

Wat te lezen na *Disgrace*?

Zuid-Afrika en (de erfenis van) apartheid

Breyten Breytenbach: *A Season in Paradise* (1973); filosofische roman over een Afrikaner die partij kiest tegen apartheid

Etienne van Heerden: *Casspirs en campari's* (1991); vuile handen en gewetensnood van reclameman in het Kaapstad van vóór de opheffing van apartheid

Gordimer* *The House Gun* (1998); progressief echtpaar wankelt moreel als zoon wordt beschuldigd van moord

Van Woerden* *Een mond vol glas* (1999); een schrijver reconstrueert het leven van de moordenaar van apartheidspremier Verwoerd

Brink* *Donkerman* (2000); in de chaos van de postapartheid begint oude wetenschapper relatie met getourmenteerd meisje

Seksuele 'schuld' en boete

Hawthorne* *The Scarlet Letter* (1850); bij 17de-eeuwse puriteinen wordt de overspelige liefde van zelfbewuste vrouw en schuldbevuste dominee duur betaald

Van Eeden* *Van de koele meren des doods* (1900); vrouw rebelleert vergeefs tegen haar saaie bestaan en de ontkenning van haar seksualiteit

Philip Roth* *The Human Stain* (2000); Amerikaanse academicus wordt kapotgemaakt wegens zijn relatie met een veel jongere vrouw

Stap voor stap te gronde

Hardy* *The Mayor of Casterbridge* (1886); een man wordt ingehaald door misstap uit het verleden

Emants* *Een nagelaten bekentenis* (1894); door Coetzee vertaalde autobiografie van een nietsnut die zijn vrouw heeft vergiftigd

Hermans* *Nooit meer slapen* (1966); ambitieuze wetenschapper gaat teloor in het Hoge Noorden

achtbaanrit door de waanzinnige 19de eeuw. Liefhebbers van historische romans met komi-

sche dubbele bodems worden door Eco zelden teleurgesteld.

De naam van de roos (1980), 'Il nome della rosa'

Eco was niet de eerste die een monnik moorden liet oplossen in de Middeleeuwen, maar hij onderscheidde zich van zijn voorgangers door van zijn historische speurdersroman óók een inleiding in de middeleeuwse filosofie, een gids in het kloosterleven, een college in de semiotiek, en een feest van subtiele verwijzingen naar literatuur en populaire cultuur te maken. De franciscaan William of Baskerville – zijn achternaam verwijst naar de beroemdste zaak van Sherlock Holmes – wordt in een Apennijns klooster geconfronteerd met een serie raadselachtige moorden die te maken lijkt te hebben met de rijkgevlude librije. Behalve mooie portretten van de Borges*-achtige kloosterbibliothecaris en Williams hulpje Adso (door wiens argeloze ogen de gebeurtenissen gezien worden) biedt *De naam van de roos* honderden weetjes, zinderende (!) theologische en kennistheoretische debatten, en realistische beschrijvingen van 's levens felheid in de Middeleeuwen. Tientallen schrijvers hebben zich na 1980 bekwaamd in de Nieuwe Historische Roman; niemand heeft de oude meester overtroffen.

LEES VERDER

- Süskind* *Das Parfum* (17de-eeuwer vermoordt meisjes om van hun geuren een parfum te maken)
- Sebastiano Vassalli: *De heksenschim* (het levensverhaal van een door de inquisitie verbrand meisje in de 16de eeuw)
- Luigi Malerba: *De maskers* (moord en machinaties in pauselijk 16de-eeuws Rome)
- Monaldi & Sorti: *Imprimatur* (controversiële thriller over pauselijke steun aan de 18de-eeuwse protestant Willem III)
- Hubert Lampo: *De komst van Joachim Stiller* (duikt Jezus op in Antwerpen?)
- Lawrence Norfolk: *Lemprière's Dictionary* (de biografie van een oudheidkundige waaiert uit tot een roman over mythologie, misdaad en samenzwering)
- Mulisch* *De ontdekking van de hemel* (esoterische totaalroman)
- Luther Blissett: *Q* (spionage in het Duitsland van Luther en de wederdopers)
- Dan Brown* *The Da Vinci Code* (cryptoloog op zoek naar de Graal)
- Eugène Sue: *Les Mystères de Paris* (Parijs in tijden van protosocialisme)
- Dumas père* *Le Comte de Monte-Cristo* (Eco's lievelingsboek)
- Conrad* *The Secret Agent* (de wereld van de 19de-eeuwse subversieven)

Eeden, Frederik van

Haarlem 3 april 1860 – Bussum 16 juni 1932 · Nederlands dichter en prozaschrijver

Tweespalt heette het eerste deel van de biografie die Jan Fontijn wijdde aan Frederik van Eeden. De schrijver-psychiater was de vleesgeworden dubbelhartigheid: een idealist die nooit te veel betrokken wilde raken, een wetenschapper die

verslaafd was aan spiritistische seances, een onzekere persoonlijkheid die een internationale club van genieën oprichtte om de wereld te verlossen, een Tachtiger die de sociale en ethische aspecten van zijn werk belangrijker vond dan

Quiz 6: FILM

Op welke boeken zijn de volgende films gebaseerd?

- 1 *Kes* (Ken Loach)
  - 2 *Elegy* (Isabel Coixet)
  - 3 *Valmont* (Milos Forman)
  - 4 *Troy* (Wolfgang Petersen)
  - 5 *Clueless* (Amy Heckerling)
  - 6 *Spoorloos* (George Sluizer)
  - 7 *Blade Runner* (Ridley Scott)
  - 8 *Eyes Wide Shut* (Stanley Kubrick)
  - 9 *Schindler's List* (Steven Spielberg)
  - 10 *Simon Birch* (Mark Steven Johnson)
  - 11 *Apocalypse Now* (Francis Ford Coppola)
  - 12 *Als twee druppels water* (Fons Rademakers)
  - 13 *There Will Be Blood* (Paul Thomas Anderson)
-
- A *De donkere kamer van Damokles* (Willem Frederik Hermans*)
  - B *Les Liaisons dangereuses* (Pierre Choderlos de Laclos*)
  - C *Do Androids Dream of Electric Sheep?* (Philip K. Dick*)
  - D *A Prayer for Owen Meany* (John Irving*)
  - E *Heart of Darkness* (Joseph Conrad*)
  - F *A Kestrel for a Knave* (Barry Hines)
  - G *Schindler's Ark* (Thomas Keneally)
  - H *Traumnovelle* (Arthur Schnitzler)
  - I *The Dying Animal* (Philip Roth*)
  - J *Het gouden ei* (Tim Krabbé*)
  - K *Emma* (Jane Austen*)
  - L *Oil!* (Upton Sinclair)
  - M *Ilias* (Homer)

meisje; in *De man zonder ziekte* (2012) komt een Zwitserse architect in een kafkaëske nachtmerrie terecht wanneer hij in Bagdad gevangen wordt

genomen wegens verdenking van spionage. Maar wanhopig blijven de personages, elke keer weer.

Tirza (2006)

De titel doet vermoeden dat Tirza, een zeventienjarig meisje dat zojuist voor het gymnasium is geslaagd, de hoofdrol speelt in Grunbergs zevende roman; in feite draait alles om Jörgen Hofmeester, haar (extreem) zorgzame en liefhebbende vader. Zijn vrouw heeft hem verlaten en ook zijn oudste dochter is weggegaan, maar dat is niet erg: Tirza is zijn 'hoog-hoog-begaafde' oogappel, zijn 'zonnekoningin', die zo mooi cello kan spelen en aan wie hij Dostoevski* voorlas voor het slapengaan.

Op het eerste gezicht lijkt Hofmeester een normaler personage dan Grunbergs eerdere karakters. Hij is een controlfreak, ja, en verwacht veel van zijn dochter – zoals zo veel mensen. Aanvankelijk wekt hij medelijden op: om het feit dat al zijn spaargeld na 9/11 in rook is opgegaan; omdat hij overbodig is verklaard door de uitgeverij waar hij jaren redacteur was (en nu elke ochtend naar Schiphol gaat om niet-bestaande mensen uit te zwaaien); omdat zelfs Tirza hem niet meer nodig heeft nu ze met haar Marokkaanse vriendje (die hij stevast Mohammed Atta noemt) door Afrika gaat reizen. Maar naarmate het boek vordert begint medelijden steeds vaker om te slaan in afschuw – en wanneer Hofmeester eindelijk het 'beest' in zichzelf loslaat staat de lezer verbijsterd om de gruwelijke gevolgen.

► Zie boekweb p. 192

LEES VERDER

- Nescio* *Titaantjes* (de wereld moet veroverd worden)
- Fante* *Ask the Dust* (drie losers in Los Angeles)
- Modiano* *Villa triste* (halve mislukkingen en pantoffelhelden)
- Philip Roth* *Goodbye, Columbus* en *Portnoy's Complaint* (hilarisch joods-Amerikaans middenklasseleed)
- Koch* *Red ons, Maria Montanelli* (droogkomische Amsterdamse herinneringen aan een bijzonder schoolsysteem)
- Erich Kästner: *Fabian* (humoristisch nihilisme in crisistijd)
- Jelinek* *Die Klavierspielerin* (gefrustreerde pianolerares leeft zich uit in sadomasochistische fantasieën)

Als gecultiveerde aristocraat en onvrijwillig kosmopoliet – hij ontvluchtte Rusland wegens de Revolutie, Berlijn en later Parijs wegens Hitler – ontwikkelde Vladimir Nabokov een fijn gevoel voor taal en een encyclopedische kennis van de literaire traditie. Beide komen terug in de romans en verhalen die hij vanaf 1926 schreef, eerst in het Russisch (onder het pseudoniem Vladimir Sirin) en na zijn emigratie naar Amerika (1940) in het Engels. Nabokovs boeken zitten vol met taalgrappen, literaire verwijzingen en ironische terzijdes – of ze nu gaan over een schaakkampioen die de werkelijkheid niet aankan (*De verdediging*, 1930) of over de slachtoffers van gefantaseerde totalitaire samenlevingen (*Uitnodiging voor een onthoofding*, 1935–1936, en *Bend Sinister*, 1947).

Het schandaalsucces van *Lolita*, dat wegens vermeende obsceniteit pas in 1958 in Amerika mocht verschijnen, veranderde Nabokov in een beroemd schrijver; de opmerkelijke vorm van *Pale Fire* maakte hem tot de lieveling van postmoderne schrijvers als Pynchon* en Kellendonk*.

Nabokov verhuisde in 1958 naar een hotel in Montreux en schreef behalve romans en schitterende verhalen ook literatuurwetenschappelijke werken en studies over zijn tweede specialiteit, vlinders.

Lolita (1955)

Nabokov beschouwde zijn controversiële ‘Confession of a White Widowed Male’ als de uitkomst van zijn ‘liefdesaffaire met de Engelse taal’. De roman, over een ‘nimfijnen’-liefhebber die op een perverse manier probeert een twaalfjarige fille fatale voor zich te winnen, is ook inhoudelijk een mooi voorbeeld van emigrantenliteratuur, het genre dat Nabokov verder zou ontwikkelen in zijn universitaire satire *Pnin*. Wanneer Humbert Humbert en zijn pleegdochter Lolita na de plotselinge dood van Lo’s moeder ontsnapt zijn aan het burgermansleven aan de Amerikaanse oostkust, doorkruisen ze het continent, dat zich voordoet als een aaneenschakeling van motels, benzinestations, adembenemende landschappen en andere toeristische attracties. Het draait in de roman om de botsing tussen de gecultiveerde, enigszins decadente Europeaan Humbert en het even platte als energieke Amerika, waarvan de gomkauwende, ordinair pratende Lolita de belichaming is. ‘*Mirage and reality merge in love*,’ zegt Humbert als hij erachter komt hoezeer zijn ideaalbeeld van de schone nimfijn afwijkt van de oppervlakkige en uitgekookte puber die Lolita in werkelijkheid is. Dát is het moment waarop je als lezer zowaar sympathie krijgt voor de retorisch begaafde en gepassioneerde pedofiel – iets wat onontbeerlijk is in het geval van een roman die behalve satire en prozagedicht ook een liefdesverhaal wil zijn. *Lolita* is bovendien een studie in melancholie en jaloezie, een verhaal van bedrog en dubbelbedrog en een thriller over paranoia en wraak. Wat wil je als lezer nog meer?

► Zie boekweb p. 334

LEES VERDER

- Zie [VORMEXPERIMENTEN](#) (p. 477)
- De [verhalen](#) van Borges* en Calvino*

- De [‘popart’-verhalen](#) van Donald Barthelme
- Doeschka Meijnsing* [De hanen](#) en Kellendonk* [Namen](#)

Dertien enthousiast ontvangen SCANDITHRILLERS

- Maj Sjöwall & Per Wahlöö: *De lachende politiemann* (1968); een van de tien thrillers over de Stockholmse Martin Beck, rechercheur in een falende welvaartsmaatschappij
- Kerstin Ekman: *Zwart water* (1993); de doorwerking van een onopgeloste, gruwelijke moord op twee buitenlandse kampeers in Svartvattnet, Zweden
- Mankell* *Dwaalsporen* (1995); inspecteur Kurt Wallander onderzoekt een zelfverbranding in Mårbacka
- Liza Marklund: *Paradijs* (2000); journaliste bijt zich vast in een schimmige organisatie die zich inzet voor mishandelde vrouwen
- Arnaldur Indriðason: *Moordkuil* (2001); een oud lijk in een Reykjavikse buitenwijk doet inspecteur Erlendur graven in het verleden
- Karin Fossum: *Zwarte seconden* (2002); inspecteur Sejer onderzoekt de verdwijning van een tienjarig meisje
- Stieg Larsson: *Millennium* (2005–2007); over het spannendste deel van deze sociaal-

politieke misdaadtrilogie is geen consensus: *Mannen die vrouwen haten*, *De vrouw die met vuur speelde* of toch *Gerechtigheid*?

- Jo Nesbø: *De verlosser* (2005); de drankzuchtige rechercheur Harry Hole onderzoekt de moord op een Oslose heilsoldaat
- Anders Roslund & Börge Hellström: *Kluis 21* (2005); *good cop* werkt zich in de nesten als hij zijn vrienden diensten gaat bewijzen
- Jens Lapidus: *Snel geld* (2006); eerste deel van een trilogie over de verknootheid van de Stockholmse boven- en onderwereld
- Camilla Läckberg: *Vuurtorenwachter* (2009); de dood van een boekhouder opent een beerput van vrouwenmishandeling
- Jussi Adler-Olsen: *Dossier 64* (2010); Carl Mørck en zijn twee assistenten van Bureau Q voor cold cases buigen zich over oude vermisdingszaken
- Arne Dahl: *Hebzuucht* (2011); geheim Euro-polteam onderzoekt dubbele moord tijdens G20-top

Zie ook Høeg* *Smilla's gevoel voor sneeuw*

controleren) en *De hoedenwinkel* (2009, de eigenaresse van een succesvolle hoedenwinkel redt de taal, die langzaam uitvalt, van de ondergang) zet

Schippers de werkelijkheid onder druk, zodat deze dingen laat zien die anders verborgen blijven.

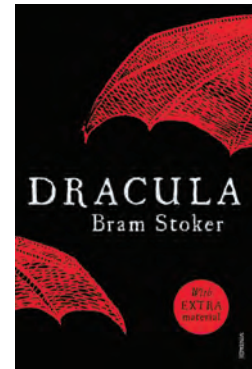
LEES VERDER

- Hans Magnus Enzensberger: *Wo warst du, Robert?* (jongen reist door tijd en ruimte door middel van beelden)
- Van Leeuwen* *Alles nieuw* (kunstenares photoshopt kapotte dingen heel en jonge mensen oud)
- Queneau* *Exercices de style* (taal is de hoofdpersoon

van deze stijlloefening)

- Bernlef* *Hersenschimmen* (hoe een man zijn taal kwijtraakt)
- Kessels* *Ruw* (blind geworden vrouw zoekt naar andere zintuiglijke waarnemingen)

door twee mythen die in de roman *Dracula* op een onvergetelijke manier met elkaar werden verbonden: die van de extreem wrede heerser van Walachije, in het huidige Roemenië, en die van de bloedzuigende ‘ondoden’ die de Balkan onveilig zouden maken. Stoker maakte van zijn antiheld een sprookjesmonster dat zich kan veranderen in een vleermuis en een wolf en dat zich voedt met het bloed van jonge vrouwen; hij vertelt zijn verhaal in de vorm van briefwisselingen, situeert het in Roemenië en Engeland (Whitby!) en eindigt met de vernietiging van de graaf in een gevecht met onder anderen de Hollandse vampierjager Van Helsing. De vampierclichés werden verder ontwikkeld in naar schatting 150 *Dracula*films, waarvan een flink aantal erotisch geladen is – net als sommige scènes uit de roman van Stoker, die maar al te goed de dubbele betekenissen inzag van jonge vrouwen in nachthemden, *tall dark strangers*, beten in de nek en uitvloeiende lichaamssappen. Toch is het sterkste deel van *Dracula* het eerste, waarin de jonge advocaat Jonathan Harker aanvankelijk nietsvermoedend verslag doet van zijn zakenreis naar het kasteel van de mysterieuze graaf Dracula.

LEES VERDER

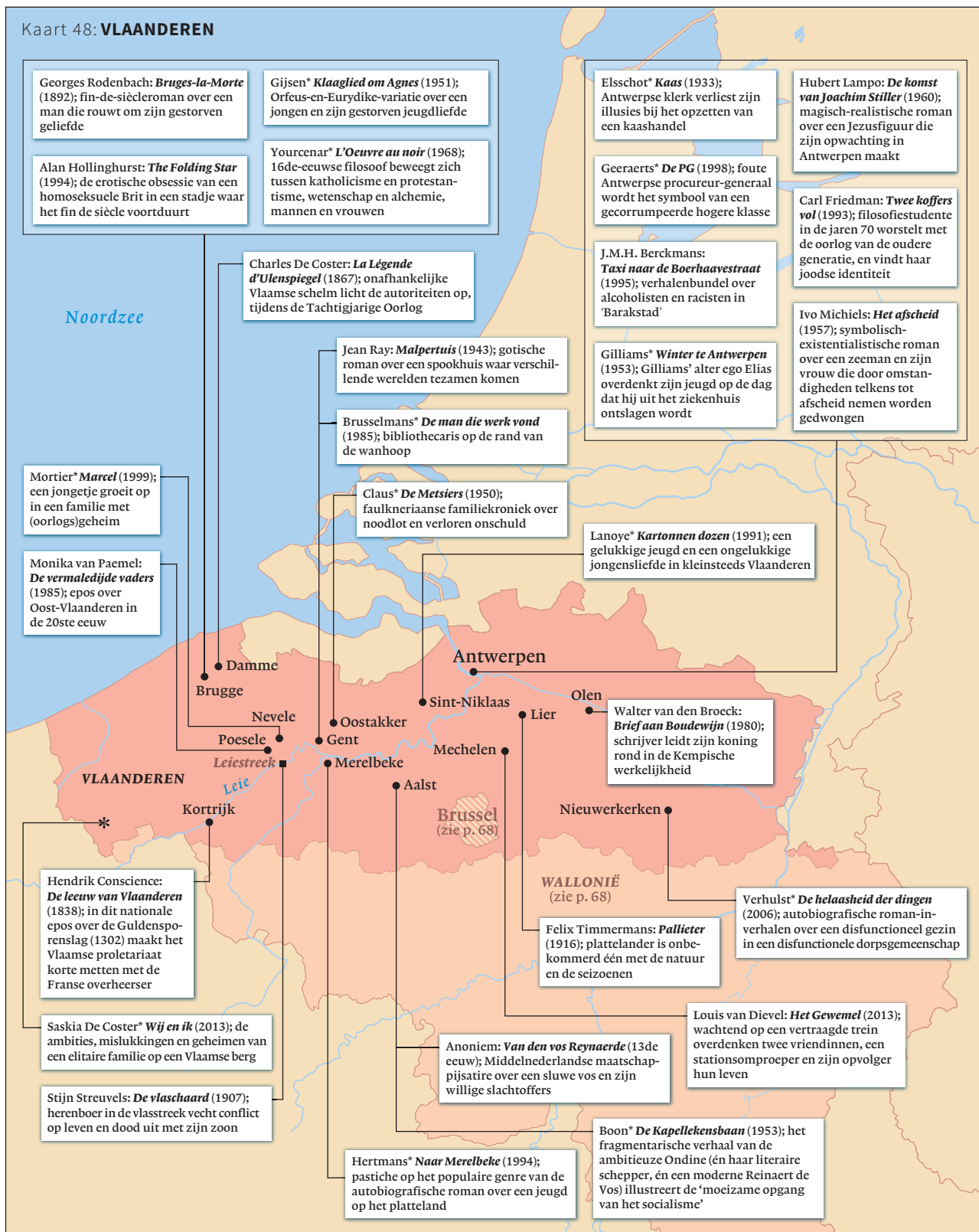
- John William Polidori: *The Vampyre* (novelle uit 1819, over het verwoestende spoor van een aristocratische bloedzuiger)
- Anne Rice: *Interview with the Vampire* (schuldbewuste vampier vertelt zijn geschiedenis)
- Poe* *Tales of Mystery and Imagination* (grijselklassieken)
- Stephenie Meyer: de *Twilight*-serie (jeugdboeken over de liefde van een meisje voor een vampier)
- Joseph Sheridan Le Fanu: *Carmilla*

■ Stowe, Harriet Beecher: *Uncle Tom's Cabin* (1852)

Tolstoj bewonderde haar, Heine prees haar, koningin Victoria ontving haar en president Lincoln gaf haar een twijfelachtig compliment toen hij haar tijdens de Burgeroorlog in het Witte Huis ontving: “Dus u bent de kleine vrouw die het boek schreef dat deze grote oorlog in gang heeft gezet.” Harriet Stowe, geboren Beecher (1811–1896), is in veel opzichten de Greatest Social Novelist; haar roman *Uncle Tom's Cabin, or Life among the Lowly* was niet alleen heel lang het best verkochte boek sinds de Bijbel, het was ook van beslissende invloed op de abolitionistische beweging in Amerika. Met haar nogal sentimentele verhaal over het gruwelijke lot van de onvrije zwarten op de zuidelijke plantages toonde ze overtuigend aan dat het houden van slaven moreel onverenigbaar was met een christelijke levenswandel. Maar ook na de afschaffing van de slavernij in 1865 bleef ‘De negerhut van oom Tom’ een van de populairste klassieken – wat vooral kwam door Stowe’s vermogen om spannende verhalen aan elkaar te rijgen, morele tegenstellingen uit te diepen en onvergetelijke personages te scheppen. De vrome en ingoede Uncle Tom werd een soortnaam in het Engels, net als de wrede slavenhouder Simon Legree, terwijl de avonturen van Eliza (die met haar kind over de ijsschotsen naar het noorden vlucht) en de

Kaart 48: VLAANDEREN

nooit vrouwelijke hoofdpersonen koos, maar altijd mannen, die vermalen worden tussen hun passies en de conventies van de maatschappij.

‘Het leven van de vrouwen is te begrensd,’ vond ze; ‘het is al moeilijk genoeg een man een beetje waarheid in de mond te leggen.’

Mémoires d’Hadrien (1951)

‘De roman slokt tegenwoordig alle vormen op,’ schreef Yourcenar in de Verzamelde Notities bij de ‘Herinneringen van Hadrianus’. ‘Deze studie over het levenslot van een man die zich Hadrianus noemde zou in de 17de eeuw een tragedie zijn geweest, in de Renaissance een essay.’ Het hoeft niet te verbazen dat Yourcenars fictieve autobiografie van de Romeinse keizer Hadrianus (76–138) zowel tragisch van toon als bespiegeld van vorm is. *Mémoires d’Hadrien* maakte een moderne held van een man die een matige reputatie als bestuurder had en vooral bekend was door twee nagelaten bouwwerken in Rome: zijn mausoleum op de oever van de Tiber (tegenwoordig Castel Sant’Angelo) en het Pantheon. Yourcenars Hadrianus is niet de meedogenloze veldheer uit de geschiedenisboekjes. Hij is een kampioen van de wereldvrede, een kosmopoliet en een estheet die dweept met de Griekse cultuur en zelfs een baard laat staan uit bewondering voor de bakermat van kunsten en wetenschappen. Hij is een hartstochtelijk minnaar, die de liefde vindt bij een beeldschone jongen uit Klein-Azië en ontroostbaar blijft rouwen wanneer deze Antinoös zelfmoord pleegt. En hij is een beklagenswaardig eenzaam man die zich met de moed der wanhoop – en bewonderenswaardige berusting – wapent tegen de naderende dood. Vooral door dat laatste is *Mémoires d’Hadrien* behalve een meesterlijke psychologische roman ook een troostrijk boek.

► Zie boekweb p. 506

LEES VERDER

- Haasse* *De scharlaken stad* (de 16de-eeuwse wees Giovanni Borgia zoekt een identiteit)
- Lawrence Norfolk: *The Pope's Rhinoceros* (een neushoorn moet in het Europa van de Reformatie

afgeleverd worden bij Paus Leo x)

- Luther Blissett: *Q* (spionage in het Duitsland van Luther en de wederdopers)

Kaart 52: **ZWITSERLAND**

Charles Lewinsky: *Melnitz* (2006, 'Het lot van de familie Meijer'); uitwaaiende joodse familiegeschiedenis tussen 1871-1945

Martin Suter: *Small World* (1997); de dementie van een huisbewaarder brengt de geheimen van een industriële familie in gevaar

Schlink* *Die Heimkehr* (2006); jongen raakt geobsedeerd door een incompleet manuscript over een uit Siberië ontsnapte soldaat en gaat op latere leeftijd op zoek naar de hoofdpersoon

Friedrich Glauser: *Matto regiert* (1936); man in een inrichting pleegt een moord op de directeur en substituu-t-vader

Otto F. Walter: *Der Stumme* (1959); de Zwitserse *Avonden*, over een vrijheidslievende jongen te midden van boosaardige wegarbeiders

Robert Walser: *Jakob von Gunten* (1909); modelstudent boekstaaf de teloorgang van een strenge school voor huispersoneel

Jean-Jacques Rousseau: *Julie ou La Nouvelle Héloïse* (1761); maatschappijkritische roman over een gepassioneerde (driehoeks)verhouding

Mary Shelley* *Frankenstein* (1818); jonge Geneefse wetenschapper schept monster dat te weinig liefde krijgt en zijn schepper vernietigt

Albert Cohen: *Belle du Seigneur* (1968); meer dan duizend pagina's dikke overspelroman over een joodse Fransman bij de Volkenbond in de jaren vóór WO II

Goscinnny & Uderzo: *Astérix chez les Helvètes* (1970); twee dappere Galliërs bestrijden Romeinse corruptie in antiek Genève

Anita Brookner: *Hotel du Lac* (1984); een romanière wordt tijdens een verplichte vakantie in Zwitserland teleurgesteld in haar romantische aspiraties

Thomas Hürlimann: *Das Gartenhaus* (1989); oud-kolonel en zijn vrouw voeren een huiskamer-guerrilla tegen elkaar

Erica Pedretti: *Veränderung* (1977); joods-Tsjechische vrouw kan na een leven van gedwongen zwerven niet aarden in een kleingeestig dorpje

Dürrenmatt* *Das Versprechen* (1958, ook bekend als *Es geschah am helllichten Tag*); politiemann zet zelfs een meisje als lokaas in om een kindermoordenaar te pakken

Gottfried Keller: *De Leute von Seldwyla* (1856-1875); verzameling van meestal opgewekte novellen over kleine luiden – onder meer 'Kleider machen Leute'

Highsmith* *Small g: A Summer Idyll* (1995); jongen wordt bruut vermoord, zijn vriend moet er mee leren leven

Beat Sterchi: *Blösch* (1983); moderne klassieker over een koe en een gastarbeider die slachtoffer worden van de geldzucht van een boerensamenleving

Johanna Spyri: *Heidi* (1880-1881); weesmeisje ontdooit opa in kil berghutje en wordt daarna vrouw van de wereld in grote stad

Thomas Mann* *Der Zauberberg* (1924); een jongen wordt intellectueel en erotisch gevormd in een bergsanatorium

Frisch* *Der Mensch erscheint im Holozän* (1979); een eenzame oude man in de bergen maakt het testament op van zijn leven

Doeschka Meijsing* *De weg naar Caviano* (1996); vriendengroep met goede herinneringen aan het Lago Maggiore valt uit elkaar na de geheimzinnige verdwijning van een van hen

Rosetta Loy: *Chocola bij Hanselmann* (1995); joods-Italiaanse professor duikt onder in Zwitserland, begint een relatie en pleegt een moord

Middellandse Zee

Register

- 1984 325, 326
4.50 from Paddington 96
 14 99
 33 *Augenblicke des Glücks* 422
 42nd *Parallel, The* 123, 124
 52 *Pickup* 275
 99 *francs* 23, 86, 141, 222, 223
 100-jarige man die uit het raam
 klon en verdween, *De* 356
 101 *Reykjavík* 368
 1919 124
 1985 353
 2666 53, 341, 468
- À la recherche du temps perdu* 52,
 85, 98, 158, 190, 206, 208,
 234, 243, 259, 298, 319, 342,
 343, 373, 374, 472, 473, 498,
 500, 502, 506
À quoi rêvent les loups 122, 289
À rebours 112, 227, 374, 391,
 419, 491
 Aalten, Thomas van 448
Aan de voet van de gletsjer 272
Aan de weg der vreugde 234
Aan open zee 200, 436
 'Aankomst' 369
aanslag, De 24, 319-321, 320
aansprekers, De 203, 497, 498
Aantekeningen uit het
dodenhuis 424
Aantekeningen uit het
ondergrondse 44, 70, 73, 126,
 143, 145, 192
Aarde der mensen 371
Abbess of Crewe, The 328
 Abdolah, Kader 16, 214, 221,
 309, 377, 493
 Abe Kobo 238, 442
 'Abenteuer der Sylvesternacht,
 Die' 219
 Abkoude, Chr. van 26, 58,
 193, 447
About a Boy 220, 222
Absalom, Absalom! 61, 155, 172,
 274, 306, 316
Abschied van Jerusalem 353
Absolute Beginners 280
Abyssin, L' 286
Abyssinian Chronicles 18, 139,
 337, 498
 Acacia, L' 132
Accidental, The 421
Accidental Tourist, The 220
 Accord, Clark 241
Accordion Crimes 124, 372, 425
 Achebe, Chinua 16-17, 18, 86,
 104, 335, 398
 Achmatova, Anna 422
achtste dag van de week, De 192,
 264, 353, 367
 'achtttien doden, De' 77
 Achvlediani, Erlom 456
- Ackroyd, Peter 118, 280
Actual, The 174
Ada, or Ardour 334
 Adam Bede 139
 Adams, Douglas 17
 Adams, Richard 353, 450
adelaar, De 202
adelaars, De 16
adelsnest, Het 184, 448
aderlating van een continent,
De 53
 Adichie, Chimamanda
 Ngozi 17-19
 Adiga, Aravind 19
 Adler-Olsen, Jussi 410
 Adrian, Chris 486
Adventures of Augie March,
The 43, 44, 123, 161, 310,
 354, 458
Adventures of Hajji Baba of
Ispahan, The 429
Adventures of Huckleberry Finn,
The 10, 44, 88, 156, 245, 426,
 430, 454, 458, 459, 460, 495
Adventures of Peregrine Pickle,
The 157
Adventures of Sherlock Holmes,
The 280
Adventures of Tom Sawyer,
The 458, 459, 460
Adversaire, L' 83, 354
Advocaat van de hanen 24, 60,
 206, 207, 208, 247, 388
Aeneis 289
 Aerts, Jef 68
 Aeschylus zie Aischylos
 Affinity 482
Afgang 477
afgewende stad, De 198, 341
Afgunst 149
afscheid, Het 144, 474
Afvallige, De 19, 189
 Agaat 185, 294, 339, 517
Against the Day 376
 Agathon 180
Âge bressé, L' 122
Age of Innocence, The 30, 241,
 338, 488
Age of Iron 101, 102, 339
 Agee, James 461
 Agnes Grey 65
 Agnon, Samuel Josef 348, 421
 Agualusa, José Eduardo 18,
 39, 369
Aiding and Abetting 425
Aimez-vous Brahms... 346-347,
 403-404
Air & Fire 83
 Aischylos 188, 456
Aisja 121
 Ajar, Émile 302
 Ajax 456
- Aken, Jan van 19-20, 33, 189,
 206, 224, 286, 331, 458, 507
 Aken, Piet van 174
 Aksjonov, Vasili 291, 400, 452
 Akutagawa Ryunosuke 238
 Akyol, Özcan 111
Al lang geleden 307
Al onze gisterens 41, 177, 234
Al te luide eenzaamheid 225
Al zijn fantasieën 26, 42, 371
 Alain-Fournier 20, 41, 164, 177,
 375, 490
 Albahari, David 36
 Albee, Edward 499
 Albert Angelo 100
Albertine disparue zie *Fugitive, La*
 Alberts, A. 20-21, 48, 117, 142,
 144, 232, 364, 478
alchemist, De (Coelho) 100-101
Alchemist, The (Jonson) 118
 Alcott, Louisa May 351, 484
 Alders, Hanny 165, 197, 331, 413
 Aldiss, Brian 117
 Aleichem, Sjoelom 292
 Alencar, José Martiniano
 de 288
Aleph, De 59, 76, 101, 172, 247,
 320, 389
Alexanderroman 75
Alexandria Quartet, The 309
 Alexie, Sherman 486
Alexis, ou Le Traité du vain
combat 506
Alfa Amerika 142
 Alfau, Felipe 427
 Algren, Nelson 41, 112, 175
 Ali, Monica 270, 280
 Ali en Nino 456
Alias Grace 29
Alice's Adventures in Wonderland
 84, 187, 245, 382, 401, 464
Alienist, The 123
All That Is 406
All the King's Men 461
All the Pretty Horses 107, 300,
 308, 491
Allah n'est pas obligé 18
 Allas, Yasmine 16
Alle dagen feest 77
Alle dagen samen 318-319
Alle verhalen (Hemmerechts)
 211, 296, 325
alledaagse geschiedenis, Een 183
Alleen in Berlijn zie *Jeder stirbt für*
sich allein
Alleen maar nette mensen 24,
 260, 277
Alleen op de wereld zie Sans familie
Allemaal tranen 256
 Allende, Isabel 21, 172, 207, 513
Aller Tage Abend 166
Aller zielen (Márías) 146, 298,
 335
- Allerzielen (Nooteboom)* 46, 342
Alles moet weg 270
Alles nieuw 410
Alles over Tristan 489
Alles te verliezen 469
Alles wat er was 476
Almost Transparent Blue 326
Aloft 163, 464
alpenroman, Een 49
Alphabet des Abschieds 169
Als op de eerste dag 214
Als op een winternacht een reiziger
 75, 76, 343, 359, 365, 477
Als zand door mijn vingers 168,
 469
Also Sprach Zarathustra 250, 461
Alte Meister 47
 Alvarez, Julia 467
Amadis de Gaula 90
 Amado, Jorge 21-22, 62, 172,
 288
Amant, L' 131, 163, 389
 Amatmoekrim, Karin 58, 447
Amazing Adventures of Cavalier &
Clay, The 91, 370
Ambassadors, The 215, 239
 Ambler, Eric 379
American, The 247
American Dream, An 290
American Pastoral 351, 393,
 394, 464
American Psycho 88, 140-141, 222,
 240, 242, 260, 338, 403, 434
American Tragedy, An 39, 145,
 346, 514
Americana 116
Americanah 17
Amerika 76, 250, 251, 334
Amerika eenhoog 334
Âmes grises, Les 97
Âmes juives, Les 313
 Amis, Kingsley 22, 91, 161, 220,
 328, 428, 439, 463
 Amis, Martin 22-23, 28, 40, 44,
 66, 159, 161, 220, 280, 284,
 338, 367, 439, 444, 477, 514
Amkoullel 105
 Ammaniti, Niccolò 23-25, 39,
 40, 356, 362, 390, 418, 471
Among the Dead 44, 111
Amour de Pierre Neuhart, L' 360
amour de Swann, Un 373, 374,
 440
Amour, la fantasia, L' 121
Amphitryon 468
Amsterdam 302, 337
Amsterdams dodenboekje, Het 339
Anastasia 475
Ancient Evenings 290, 309, 506
And the Mountains Echoed 220
And Then There Were None 95,
 96, 97, 147